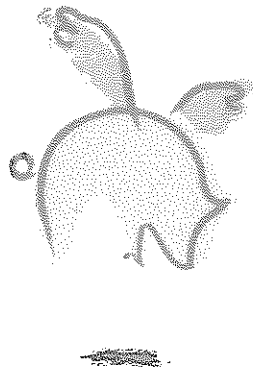

PROV. NOORD-BRABANT		
Zaaknr.:		
10 JUL 2009		
Briefnr.	1579943	
d.:	afd.:	bur. STGR

Burgerinitiatief/Petitie
inzake
negatieve gevolgen schaalvergroting intensieve
veehouderij

's-Hertogenbosch 10 juli '09

MEGASTALLEN-NEE!

Burgerinitiatief/Petitie inzake de gevolgen van de schaalvergroting in de bio-industrie in Noord-Brabant

Geachte leden van Provinciale Staten,

Graag maken wij – verontruste inwoners van Brabant¹ – gebruik van ons recht een burgerinitiatief op uw agenda te zetten. Ons initiatief betreft de concentratie en schaalvergroting van de bio-industrie in Brabant en de negatieve gevolgen hiervan. Deze tasten de kwaliteit van het leefmilieu aan, bedreigen de gezondheid van de burgers, ondermijnen het welzijn van dieren, verminken het landschap en bevorderen oneerlijke concurrentie tussen boeren.

Door de komst van megastallen in het buitengebied, worden burgers direct geconfronteerd met vernietiging van hun uitzicht, met uitstoot van gevaarlijke stoffen, met stankhinder, met daling van hun woongenot en – als gevolg van dit alles - met waardaling van hun huis.

Reeds nu is door artsen vastgesteld dat de gezondheid van mens en dier wordt aangetast door blootstelling aan de stoffen die de bio-industrie uitstoot, zoals fijnstof en resistente bacteriën. Het is een feit van algemene bekendheid dat een sterke concentratie van dieren het risico op de uitbraak van een epidemie vergroot. Gegeven het feit dat er binnen de medische wetenschap zoveel aanwijzingen zijn dat de bio-industrie schadelijke gevolgen heeft voor de volksgezondheid, achten wij

¹ Dit initiatief wordt ingediend door (aantal) ingezetenen van Brabant. Zie bijlage met handtekeningen.

het onverantwoord dat het provinciebestuur het huidige beleid voortzet. Indien het hierin volhardt is het aansprakelijk voor de gevolgen.

De dieren worden in deze industrie louter nog als een economisch product behandeld. Opgesloten in megastallen leiden ze een verborgen en onnatuurlijk bestaan. Gezonde dieren krijgen standaard antibiotica toegediend. Hierdoor worden bacteriën resistent, d.w.z. deze kunnen niet meer met antibiotica worden bestreden. Deze antibiotica resistente bacteriën kunnen op mensen overgaan, met funeste gevolgen. In ziekenhuizen worden nu al patiënten die besmet zijn met dit soort bacteriën (MRSA) geïsoleerd.

De schaalvergroting dient slechts de exportbelangen van een zeer kleine groep kapitaalkrachtige bio-ondernemers, en gaat onherroepelijk ten koste van het traditionele boerengezinsbedrijf. Zo voorspelt de Rabobank dat de kleinschalige varkenshouderij binnen tien jaar uit Nederland zal zijn verdwenen.

De overheid dient de rechten en belangen van ALLE burgers te behartigen. Laat de provinciale overheid van Noord-Brabant het economisch belang van een kleine doch machtige groep agrarische ondernemers zwaarder wegen dan de waarden en belangen van de bevolking als geheel? Wij vinden dat de provinciale overheid een halt toe moet roepen aan de onverantwoorde schaalvergroting van de bio-industrie, niet alleen in het belang van de huidige maar ook van toekomstige generaties.

Wij vragen daarom aan de provinciale bestuurders:

1. Een einde te maken aan de eenzijdige economische ontwikkeling van het Brabantse platteland en de milieu- en natuurdoelen van de Reconstructie te realiseren.
2. Zelf bestuurlijke verantwoordelijkheid te nemen en deze niet af te schuiven naar de landelijke overheid, en zonder uitstel gehoor te geven aan het advies uit 2008 van het RIVM en de GGD'en Noord-Brabant en Zeeland om onderzoek in te stellen naar fijnstofconcentraties bij veehouderijen.
3. Zolang er geen wetenschappelijk onderzoek is gedaan dat uitsluitsel geeft over de effecten op de gezondheid van omwonenden van intensieve veehouderijen, het voorzorgbeginsel te hanteren. Dit beginsel, dat op grond van het Europese Verdrag het milieurecht van de lidstaten domineert, houdt in dat overheid en bedrijven geen onomkeerbare beslissingen mogen nemen zolang er wetenschappelijke onzekerheid bestaat omtrent de risico's voor de volksgezondheid.² In concreto betekent dit dat vooralsnog geen vergunningen meer worden verleend voor het vestigen van nieuwe, noch voor het uitbreiden van bestaande intensieve veehouderijen.
4. Het advies van het RIVM en de GGD'en Noord-Brabant en Zeeland op te volgen en bij provinciale verordening op grond van de Wro te bepalen dat er minimaal een afstand van 1,5 km wordt aangehouden tussen intensieve veehouderijen en dat gemengde intensieve veehouderijen niet worden toegestaan.

² Het Europese Hof van Justitie eist dat niet alleen nationaal, maar ook internationaal onderzoek in de bepaling van de risico's wordt verdisconteerd.

Ook hier dient de overheid het voorzorgbeginsel te hanteren.

5. Vanwege de waarschijnlijkheid van schadelijke gezondheidseffecten bij schaalvergroting en hoge veedichtheid, bij provinciale verordening op grond van de Wro de maximale omvang van bouwblokken in landbouwontwikkelingsgebieden en verwevingsgebieden vast te stellen op 1,5 ha. Dit bouwoppervlak (3 voetbalvelden) past in het Brabantse landschap en biedt voldoende ruimte voor gezinsbedrijven.
6. Bij provinciale verordening te bepalen dat intensieve veehouderij-bedrijven op nieuwe locaties alleen zijn toegestaan indien deze afkomstig zijn uit extensiveringsgebieden en hier scherp op toe te zien. Met andere woorden: handhaving van de regel “geen inplaatsing zonder uitplaatsing”.
7. Aan te dringen bij de wetgever op het terugdringen van het antibioticagebruik in de intensieve veehouderij. Het preventief toedienen van antibiotica dient te worden verboden, gelet op de gevaren die daaraan kleven voor de volksgezondheid en voedselveiligheid.
8. De wetgever te vragen zodanige eisen te stellen aan de huisvesting van dieren in de intensieve veehouderij dat hun bewegingsruimte wordt vergroot en natuurlijk gedrag mogelijk wordt. Hierdoor verbetert hun conditie en wordt preventief antibioticagebruik overbodig.
9. Uw rol als bevoegd gezag op grond van de Natuurbeschermingswet serieus te nemen en verleende milieuvergunningen (zowel nieuwe als revisievergunningen) standaard te toetsen aan de gevolgen voor het nabijgelegen habitat- of natuurbeschermingswetgebied, en bij normoverschrijdende depositie de vergunning niet te verlenen.

10. Te voorkomen dat in de al zwaar met ammoniak belaste regio's het aantal dieren verder toeneemt. Emissie-arme stalsystemen dienen voor reductie van uitstoot te worden aangewend en niet om meer dieren te gaan houden.
11. Een duurzame, grondgebonden en diervriendelijke landbouw na te streven die past in het Brabantse landschap.

Bijlage: Verzoek burgerinitiatiefvoorstel

Ondergetekende verzoekt hierbij het volgende burgerinitiatiefvoorstel op de agenda van Provinciale Staten te plaatsen:

Megastallen-Nee

Burgerinitiatief/Petitie inzake de gevolgen van de Schaalvergroting in de Bio-industrie in Noord-Brabant

Toelichting op burgerinitiatiefvoorstel:

Als bijlage vindt U

- de Tekst van het Burgerinitiatief
- de Toelichting op het Burgerinitiatief
- Lijst met ondersteuners van het Burgerinitiatief

Naam: **Mevr. Borsboom**
ABC Milieugroep
Baarle Nassau & Baarle Hertog

Eerste voornaam en verdere voorletters: **Sonja H**

Geboortedatum: **28-02-1962**

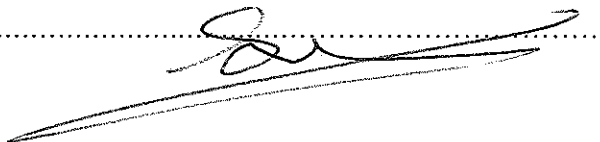
Adres: **Hondseind 4**

Postcode: **5113 BE**

Woonplaats: **Ulicoten**

Telefoon: **013 5199804**

Handtekening:

Plaatsvervanger:

Naam: **Mevr. Van Eupen-Stoks**
Milieu Stichting BVDuurzaam

Eerste voornaam en verdere voorletters: **Gerarda J.P**

Geboortedatum: **04-11-1953**

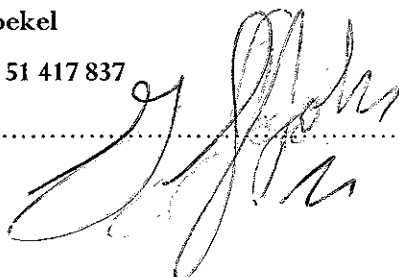
Adres: **Berkhoek 11A**

Postcode: **5427 ES**

Woonplaats: **Boekel**

Telefoon: **06 51 417 837**

Handtekening:

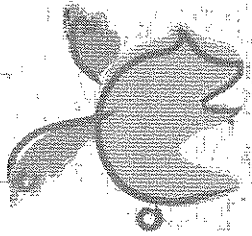
Ondergetekenden verklaren hierbij het verzoek tot het plaatsen van het volgende burgerinitiatiefvoorstel op de agenda van Provinciale Staten te ondersteunen.

Burgerinitiatief inzake schaalvergroting Bio-Industrie in Noord-Brabant en met name de negatieve gevolgen hiervan

	Naam, eerste voornaam en voorletters	Adres	Geboortedatum	Handtekening
1	Verstappen, Birgit, BJEM	Bolakker 24, 5081 EH Hilvarenbeek	17-06-1961	
2	Ruijl, Frans, FLP	Kraaiendijk 8, 5712 PS, Someren-Heide	27-01-1965	
3	Pessers, Roland, RWP	Dr. Jan van de Mortellaan 1, 5091 JJ Oostelbeers,	05-11-1948	
4	Bevers, Tessy, TM	Ganzenhorst 48, 5361 TM Grave	05-09-1972	
5	Peters-Schoenmakers, Joke, JH	Hoekstraat 20, 5447 PA Rijkevoort	08-07-1942	
6	Van den Boogaard, Johanna, JAM	Heikantweg 9, 5453 SK, Langenboom	12-05-1951	
7	Verbruggen, Wim, WHM	Pastoor Jacobsstraat 40B, 5454GN St. Hubert	16-05-1954	
8	Gimbrere, Marianne, ME	Ansaldweg 6, 5087 TN, Diessen	17-12-1944	
9	Gimbrere, Raymond, RCHR	Ansaldweg 6, 5087 TN, Diessen	22-10-1944	
10	Van Strijdhoven, Marinus, W	Hoogbocht 26, 5087 JD Diessen	22-06-1954	

Deze handtekeningenlijst opsturen naar **Postbus 33 5427 ZG Boekel**
n.b. diene die dit burgerinitiatief tekent moet inwoner van Brabant en minstens 18 jaar zijn

Voor meer info kijk op www.megastallen-nee.nl

Ondergetekenden verklaren hierbij het verzoek tot het plaatsen van het volgende burgerinitiatiefvoorstel op de agenda van Provinciale Staten te ondersteunen.

Burgerinitiatief inzake schaalvergroting Bio-Industrie in Noord-Brabant en met name de negatieve gevolgen hiervan

	Naam, eerste voornaam en voorletters	Adres	Geboortedatum	Handtekening
1	Van Strijdhoven-Van Doormaal, Adriana, J.M.	Hoogbocht 26, 5087 JD, Diessen	13-05-1956	
2	Legendijk, Dineke, GJAL	Toekomstweg 6, 5087 TL, Diessen	14-04-1942	
3	Legendijk, Jan, J	Toekomstweg 6, 5087 TL, Diessen	22-07-1939	
4	Mols Wilhelmus HFM	Broekzijde 14, 5066 PG Moergestel	29-06-1954	
5	Heesters, Adriana, ACJW	Wellenseind 1, 5094 EG, Lage Mierde	10-03-1962	
6	Jacobs, Petrus, PCWM	Wellenseind 1, 5094 EG, Lage Mierde	29-03-1951	
7	Beenaekers, Maria, Maria C.G.	6026 EC Waarkheere Woenraadtweg 10	14-10-1953	
8	van Lier Anna H.G.M.	Hoekstraat 1 5447 PA Rykevoort	25-05-1963	
9				
10				

Ondersteuners van het burgerinitiatief

Dhr. P. Ruijl
Inwoner Someren-Heide

Dhr. R. Pessers
Landgoed Baest&Langereyt gemeente Oirschot

Mevr. T. Bevers
Inwoner Grave

Mevr. J. Peters
Werkgroep LOG Haps&Rijkevoort

Mevr. J. van den Boogaard
LOG Graspeel Langenboom gemeente Mill

Dhr. W. Verbruggen
Inwoner gemeente Mill

Dhr. en Mevr. Gimbrere
Dhr. en Mevr van Strijdhoven
Dhr. en Mevr. Lagendijk
LOG van Strijdhoven Diessen

Dhr. W. Mols
Stichting Behoud Leefbaarheid
Molenakkers en omgeving Moergestel

Mevr. A. Heesters
Dhr. P. Jacobs
wwwVarkensinvasie Wellenseind Lage Mierde

Mevr. M. Beenackers
Werkgroep Chijnsgoed in gevaar/LOG Chijnsgoed
Maarheeze

Mevr. A. van Lier
Stichting Leefomgeving gezond
Haps&Rijkevoort

MEGASTALLEN-NEE !

Hieronder volgt de toelichting op het Burgerinitiatief/Petitie inzake de gevolgen van de schaalvergroting in de bio-industrie in Noord-Brabant die wordt gegeven aan de leden van de Provinciale Staten van Noord-Brabant:

Geachte leden van Provinciale Staten,

Graag maken wij – verontruste inwoners van Brabant¹ – gebruik van ons recht een burgerinitiatief op uw agenda te zetten. Ons initiatief betreft de Reconstructiewet, de provinciale Reconstructieplannen en met name de negatieve gevolgen van de concentratie, schaalvergroting en automatisering van de bio-industrie². Het zal u niet ontgaan zijn dat ook in andere provincies het maatschappelijk draagvlak voor de mammoetbedrijven van de bio-industrie in snel tempo afbrokkelt. De enorme dierfabrieken die her en der in Oost- en Midden Brabant verrijzen, vernietigen de nog overgebleven open landschappen, tasten de leefomgeving en leefkwaliteit van de omwonenden aan en bedreigen de gezondheid en het welzijn van mens en dier.

Wij zijn daarom van mening dat het maatschappelijk onverantwoord is geworden om de provinciale Reconstructieplannen onverkort te handhaven. In het bijzonder vragen wij uw aandacht voor het feit dat er sinds de invoering van de Reconstructiewet in 2002 en de vaststelling van de provinciale Reconstructieplannen in 2005, sprake is van gewijzigde omstandigheden en inzichten. Deze gelden enerzijds de economische positie van de intensieve bio-industrie, anderzijds de risico's die deze industrie met zich meebrengt voor mens, dier en milieu, zowel binnen als buiten de grenzen van onze provincie.

¹ Dit initiatief wordt ingediend door (aantal) ingezetenen van Brabant. Zie bijlage met handtekeningen.

² Wij gebruiken de term bio-industrie om het industriële karakter aan te geven dat de veehouderij tegenwoordig heeft verkregen. Bio-industrie moet dus niet worden verward met de kleinschalige biologische veeteelt.

Omdat de provincie Brabant de strenge regel hanteert dat slechts onderwerpen waarover in de laatste vier jaar geen besluitvorming heeft plaatsgevonden voor een burgerinitiatief in aanmerking komen, verzoeken wij u gebruik te maken van uw bevoegdheid van deze regel af te wijken en dit burgerinitiatief toch in behandeling te nemen. Mocht u daartoe niet bereid zijn, dan verzoeken wij u deze brief als een petitie in de zin van art. 5 Grondwet te beschouwen. In dat geval is er, gegeven de omvangrijke adhesie van Brabantse burgers, sprake van een volkspetitie.

Hieronder volgt een toelichting op onze bezwaren tegen de huidige ontwikkelingen in de intensieve veehouderij in Brabant, alsmede een aantal verzoeken om actie.

TOELICHTING

1. De Reconstructiewet

Hoe logisch en juist leek indertijd de Reconstructiewet! Na de varkenspest van 1997 met haar dramatische gevolgen moest herhaling worden voorkomen. Nooit meer zouden zo veel dieren dicht bijeen mogen staan. Besloten werd corridors te vormen en de intensieve veehouderij in afgelegen gebieden te concentreren. In deze zgn. Landbouwontwikkelingsgebieden (LOG's) zouden intensieve veehouders – op veilige afstand van burgers en kwetsbare natuur - de mogelijkheid krijgen om hun gezinsbedrijven uit te breiden ten einde de Europese concurrentie het hoofd te bieden. Het welzijn van dieren zou met strengere regels worden beschermd. Tevens werd van de gelegenheid gebruik gemaakt om, in het kader van de reconstructie van het platteland, de kwaliteit van natuur, landschap, milieu en water te verbeteren. Aan de trage bestuurlijke processen ter bescherming en ontwikkeling van natuur zou een nieuwe impuls worden gegeven.

Daartoe werd het platteland opgedeeld in drie zones. In extensiveringsgebieden zou bescherming en ontwikkeling van natuur, landschap en woonmilieu prioriteit krijgen. In verwevingsgebieden zou een harmonieus evenwicht tussen wonen, recreatie en bij de aard en kwaliteit van het gebied passende landbouw worden bewerkstelligd. In

landbouwontwikkelingsgebieden zouden intensieve veehouderijen ruime doorgroeimogelijkheden krijgen. Kortom, de relocatie van intensieve veeteeltbedrijven zou leiden tot een verbetering van de ruimtelijke structuur en tot een win-win situatie. Intensieve veehouderijen kregen meer ruimte op daarvoor geschikte locaties. Burgers werden niet meer blootgesteld aan de stank, het lawaai en de uitstoot van gevaarlijke stoffen. Het welzijn van de dieren werd bevorderd. De natuur zou zich herstellen van verzuring, vermesting, verdroging en versnippering en voortaan beter zijn beschermd. En de verrommeling van het platteland – een van de grootste ergernissen van burgers – werd door deze zonering tegengegaan. Wie zou tegen dit tekentafel-model bezwaar kunnen maken? Indien het inderdaad was gerealiseerd, zou er sprake zijn geweest van een indrukwekkende bestuurlijke operatie, die op grote instemming van de Brabantse burgers had kunnen rekenen.

2. Het voorlopige resultaat

We zijn nu zeven jaar verder, er zijn miljoenen uitgegeven aan planvorming en projectontwikkeling. Maar wat is het resultaat? De reconstructie dreigt uit te monden in haar tegendeel, namelijk in de destructie van het platteland. Wie in één oogopslag wil zien hoe omvangrijk het buitengebied is dat wordt opgeofferd aan de bio-industrie, kan de provinciale reconstructiekaart er op na zien.³ Tussen zeer kwetsbare natuurgebieden, onder de rook van woonkernen en midden in open landschappen worden in Midden- en Oost-Brabant maar liefst 50 landbouwontwikkelingsgebieden ingericht ten behoeve van een mammoet bio-industrie die op wereldschaal zou moeten kunnen concurreren. Overeenkomstig de provinciale Reconstructieplannen mogen de bio-industriële ondernemers in deze gebieden fabrieken laten bouwen met een omvang van 2.5 tot 3.5 hectare (5 à 7 voetbalvelden). Daarnaast verrijzen er omvangrijke mestverwerkinginstallaties en biogasinstallaties. Het gaat dus niet meer om uitbreiding van duurzame gezinsbedrijven – zoals de Reconstructiewet beoogde – maar om vestiging van agro-industriële complexen die het open landschap vernietigen, de natuur aantasten en de

³ Opgenomen in de afzonderlijke reconstructieplannen (de delen A) of (tijdelijk) op www.brabant.nl/sitecore/content/applicaties/SIS/commissies/PS.aspx?qvd=20080627#table12

gezondheid en welzijn van burgers bedreigen. De inrichting van deze landbouwontwikkelingsgebieden betekent een enorme aanslag op het buitengebied. Er moet immers een aangepaste infrastructuur worden ontwikkeld ter wille van het voortdurende transport van varkens, kippen, kalveren, kadavers, veevoer, mest en chemicaliën. Landwegen moeten worden verbreed en zandpaden verhard, bomen moeten worden gekapt. Bij het opstellen van de Reconstructieplannen is hiermee geen rekening gehouden.

Wie had gehoopt dat de Reconstructiewet en de provinciale Reconstructieplannen wél gunstig zouden uitpakken voor de extensiveringsgebieden en verwevingsgebieden, komt bedrogen uit. Ondanks de Reconstructiewet zijn in extensiveringsgebieden nog steeds intensieve veehouderijen aanwezig en ze worden zelfs uitgebreid. Deze bio-industrieën tasten onverminderd de volksgezondheid, de natuur en het landschap aan. In verwevingsgebieden is het niet anders. Ook daar wordt nog steeds vrij baan gegeven aan uitbreiding van de intensieve veehouderij, ondanks de mogelijkheid die de overheid heeft om hier restrictief op te treden. Ook zijn lege milieuvergunningen in extensiverings- en verwevingsgebieden lang niet allemaal ingetrokken. De regel dat er geen intensieve veehouderij in een Landbouwontwikkelingsgebied mag worden gevestigd, wanneer niet tegelijkertijd in een extensiveringsgebied één of meerdere veehouderijen worden opgeheven ("geen inplaatsing zonder uitplaatsing"), wordt niet nageleefd. Naar wij vernamen is deze regel kennelijk zó moeilijk uitvoerbaar dat men deze koppeling per 1 juli 2009 zelfs wil laten vervallen.

Van de beoogde win-winsituatie is dus niet veel terecht gekomen. Natuur, milieu, landschap, dierenwelzijn en volksgezondheid hebben het afgelegd tegen de bio-industrie en haar machtige belangenbehartigers: de ZLTO, het CDA en de Rabo-bank. Bovendien zal de toename van bedrijven met een welhaast groteske omvang de doodsteek betekenen voor de traditionele gezinsbedrijven in de veehouderij.

Burgers en belangenorganisaties die tegen deze destructie van het platteland en tegen de bedreiging van hun gezondheid in verzet komen, moeten zich in het keurslijf van ingewikkelde juridische procedures en fatale

bezwaar- en beroepstermijnen wringen. Ondertussen gaan de verrommeling, verstening en vervuiling van het Brabantse platteland onverminderd voort. In het licht van deze feitelijke ontwikkeling krijgt het devies van het bestuur van de provincie Brabant – “naar een mooi, schoon en vitaal Brabant” – het karakter van volksverlakkerij.

3. Falend bestuur van provincie en gemeenten

De doelstellingen van de Reconstructiewet dreigen in hun tegendeel te verkeren. Wat ons als burgers daarbij vooral verontrust zijn de onkunde, de onzorgvuldigheden en zelfs de onrechtmatigheden die het openbaar bestuur aan de dag legt. Het vertrouwen van de burgers in het provinciale en gemeentelijke bestuur is daardoor aangetast. Wij geven u enkele voorbeelden.

a. De burgers, zelfs degenen die direct in of aan de rand van de Landbouwontwikkelingsgebieden wonen, zijn niet of onvoldoende betrokken bij de totstandkoming en ontwikkeling van de Reconstructieplannen. Hun is niet duidelijk gemaakt wat hen precies te wachten stond. Mede daarom kon het gebeuren dat verschillende Landbouwontwikkelingsgebieden slordig en onzorgvuldig werden aangewezen. Ze blijken vaak te dicht bij woonkernen, te dicht bij burgerwoningen, te dicht bij kwetsbare natuur, te dicht bij of zelfs in gebieden met grote cultuurhistorische waarden te liggen. Door burgers niet op tijd te informeren, lijkt er bewust voor een overval tactiek te zijn gekozen. Burgers worden plotsklaps geconfronteerd met de komst van enorme stalcomplexen. Deze vernietigen niet alleen hun uitzicht en leefomgeving, maar bedreigen ook hun gezondheid door de uitstoot van ammoniak en fijnstof, en door de verspreiding van micro-organismen (bacteriën, virussen) en hinderlijke stank. In de evaluatie van de Reconstructiewet die het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselveiligheid heeft laten uitvoeren, wordt het negeren van de burgers als een van de belangrijkste kritiekpunten naar voren gebracht.⁴

⁴ *Van varkenspest tot integrale gebiedsontwikkeling. Evaluatie van de reconstructie van de zandgebieden. Alterra-rapport 1441, Wageningen 2007*

b. Onzorgvuldig en zelfs misleidend is het taalgebruik dat in het kader van de Reconstructie wordt gebezigd. De bio-industrie wordt aangeduid met de verhullende term “niet grondgebonden landbouw”. Maar wat is “niet grondgebonden landbouw”? Daar kan toch niets anders mee worden bedoeld dan landbouw en veeteelt die geen akker-, gras- of weidegronden nodig hebben? Waarom dan toch deze schaarse gronden ter beschikking gesteld? Waarom midden in het Brabantse landschap enorme veefabrieken neerzetten, als deze gesloten en met groen gecamoufleerde beestenbunkers géén gebruik maken van het platteland, maar daarop wél beslag leggen? De verborgen dieren in Brabant - de varkens, kalveren en kippen in de bio-industrie - zien van geboorte tot slacht immers nooit één sprietje gras en nooit één glimp daglicht. De bio-industrie verschilt in dat opzicht niet van andere industrieën, bijvoorbeeld de auto-industrie. Het veelgehoorde voorstel om deze bio-industrieën te verplaatsen naar industrieterreinen heeft dan ook een dwingende logica, al blijft het gelijkstellen van dieren aan industriële producten voor veel mensen emotioneel en moreel onverteerbaar. Alleen als het inderdaad zou gaan om duurzame agrarische gezinsbedrijven – zoals oorspronkelijk de bedoeling was – zou vestiging op het platteland in de rede liggen. Maar ook de – inmiddels bedachte - eufemistische term “gezinsbedrijf plus” getuigt van misleidend taalgebruik. Want het blijkt te gaan om de ontwikkeling van agro-industriële complexen waar honderdduizenden varkens en kippen in gesloten ruimtes mechanisch worden opgefokt.⁵ Met een boerengezinsbedrijf heeft deze ontwikkeling niets meer van doen.

Deze onbeschaafde industrie wensen wij niet in Nederland, niet alleen vanwege de omstreden behandeling van dieren in deze fabrieken, maar ook om een andere reden. Als de intensieve veehouderij niet langer “grond gebonden” is, waar halen de dieren dan hun voedsel vandaan? Kennelijk van gronden elders in de wereld. En wel in de Derde Wereld. Het veevoer dat daar wordt geproduceerd, gaat ten koste van het voedsel voor de lokale

⁵ De werkgroep LOG Langereijt berekende dat bij realisering van LOG Langereijt en LOG Stille Wille het aantal varkens in de gemeente Oirschot zou oplopen tot een half miljoen!

bevolking en ten koste van de natuur. Bossen worden gekapt en biodiversiteit neemt onrustbarend af.⁶

c. Misleidend is ook het standaard-antwoord dat verontruste burgers van provincie en gemeentes krijgen op hun bezwaren tegen de effecten van megastallen op milieu en gezondheid. De luchtwassers zouden, zo wordt steevast aangevoerd, dankzij de verplicht voorgeschreven best beschikbare technieken per saldo tot vermindering van uitstoot van schadelijke stoffen leiden. Maar dat is maar helemaal de vraag. Tot nog toe is niet één luchtwasser gecertificeerd. Landbouw Universiteit Wageningen verwacht dat het nog minstens tien jaar zal duren voordat adequate luchtwassers zijn ontwikkeld.⁷ De burgers worden dus op onjuiste gronden gerustgesteld. Bovendien zijn de huidige luchtwassers fraudegevoelig. Om de hoge energiekosten te drukken, worden ze niet zelden 's nachts of in het weekend uitgezet, zoals buurtbewoners maar al te vaak tot hun ergernis kunnen ruiken. Ter wille van goede verstandhoudingen met de burens, durven ze de stankoverlast echter niet te melden bij de milieu-inspectie. En uit zichzelf onderneemt de milieu-inspectie, zo leert de ervaring, weinig actie. Misleidend is overigens ook hier het taalgebruik. In de stankwetgeving wordt niet over stank gesproken, maar over odeur en odeur-units, alsof het om een parfumerie-industrie zou gaan.

d. Onzorgvuldig en zelfs onrechtmatig is voorts het feit dat gemeentes nog steeds vergunningen afgeven voor uitbreidingen van intensieve veehouderijen in extensiverings- en verwevingsgebieden. Overal breiden intensieve veehouderijbedrijven uit, of ze nu gelegen zijn nabij woonkernen, langs bosranden of nabij andere kwetsbare natuur. Weet de machtige bio-industrie de gemeentelijke regels naar haar hand te zetten? Of is er sprake van bestuurlijke onwil en onkunde? Feit is in ieder geval dat

⁶ De veehouderij wereldwijd levert een grotere bijdrage (18%) aan de opwarming van de aarde dan verkeer en vervoer (13%).

⁷ Prof. dr. Groot Koerkamp meldde in een uitzending van Zembla (25 mei 2008) dat niet zeker is hoe de allernieuwste techniek in de praktijk zal werken. "Het is op kleine schaal getest in het laboratorium maar niet in de echte praktijk." Hij zei verbaasd te zijn hoe snel de politiek zich laat overtuigen door de ondernemers van megastallen. Zie ook het RIVM rapport *Volksgesondheidsaspecten van veehouderij-megabedrijven in Nederland*, 2008 blz 13.

gemeenteraadsleden over het algemeen onvoldoende kennis hebben van de ingewikkelde materie van het ruimtelijk ordeningsrecht en het systeem van milieuvergunningen. Ook bij gemeenteambtenaren blijkt die kennis vaak onvoldoende. Naar onze mening is de bestuurlijke onkunde op het niveau van de gemeentes een van de belangrijkste oorzaken van het falen van de Reconstructie.

e. En hoe staat het met de bescherming en ontwikkeling van natuur, landschap en milieu die ons in de Reconstructieplannen waren beloofd?

Een van de hoofddoelstellingen daarin betreft het terugdringen van de ammoniakemissies uit de landbouw. Overeenkomstig Europese afspraken en afspraken die met andere provincies in 2000 werden gemaakt, diende de ammoniakemissie met ongeveer de helft te worden verminderd.⁸ Recent onderzoek laat echter zien dat van deze doelstelling niets terecht komt.⁹ Sinds 2005, het jaar waarin de Reconstructie van start ging, blijft de emissie op hetzelfde, veel te hoge, niveau.

Ook werd beloofd dat de aanleg van de ecologische hoofdstructuur zou worden versneld. Deze realisering van nieuwe natuur komt niet alleen planten en dieren ten goede, maar ook burgers. Natuur is belangrijk voor het welbevinden van de burger, als rust- en ontspanningsgebied, voor de vastlegging van CO₂ en voor het filteren van fijnstof uit de lucht. Het college van GS heeft zich echter onlangs gedistantieerd van deze doelstelling en heeft laten weten dat de Rijksdoelstelling (EHS gereed in 2018) wellicht niet haalbaar is in Brabant.

Kernkwaliteiten van natuurgebieden, zoals stilte en duisternis, zouden worden verbeterd. Ook zou er actie worden ondernomen om verdroging, versnippering en bedreiging van leefgebieden van kwetsbare soorten tegen te gaan. Ten aanzien van deze Reconstructiedoelen wordt eveneens veel te weinig voortgang geboekt.

Het lijkt er derhalve op dat de uitvoering van de reconstructie uitmondt in een eenzijdige economische ontwikkeling van het platteland, terwijl de

⁸ Het Pakt van Brakkenstein, 2000

⁹ Milieu- en NatuurCompendium. Voor de gegevens verwijzen wij naar de website van dit Compendium.

omgevingsdoelen uit de Reconstructieplannen achterblijven. Hierdoor is een scheefgroei ontstaan die de evenwichtige ontwikkeling van natuur en landbouw die de Reconstructieplannen beoogden, illusoir maakt.

4. Nieuwe economische omstandigheden

Niet alleen de onbehoorlijke en onevenwichtige uitvoering van de Reconstructieplannen dwingen tot wijziging van beleid. Ook de ingrijpend gewijzigde economische omstandigheden in de intensieve veehouderij maken heroverweging van de uitgangspunten en doelstellingen van de Reconstructie dringend noodzakelijk.

Zo werd er indertijd van uitgegaan dat bestaande agrarische familiebedrijven naar de concentratiegebieden zouden worden overgeplaatst. Geen rekening werd gehouden met de opkomst van een nieuw type ondernemers: de agrarische grootindustriëlen. Deze opereren op een heel andere schaal. Het gaat niet meer om duizenden, maar om tienduizenden dieren per bedrijf, en in het geval van kippen zelfs om meer dan een miljoen dieren. De bedrijfsvoering in deze dierfabrieken wordt steeds verder geautomatiseerd. Arbeidsplaatsen worden afgestoten en het personeel dat nog nodig is, is niet langer hoog gekwalificeerd, maar wordt vervangen door niet-gekwalficeerde buitenlandse werknemers.

Daarnaast zien we een nieuw type bedrijfsmodel opkomen dat berust op clustering van bestaande agrarische bedrijven. Deze bedrijven willen niet worden overgeplaatst, maar trachten te overleven door hun administratie, inkoop en verkoop in een gezamenlijke organisatie onder te brengen. Deze bedrijven hebben dus helemaal geen LOG nodig.

Ondertussen is de concurrentie tussen de grootschalige en kleinschalige veehouders zodanig verscherpt, dat zich feitelijk koude sanering voltrekt. De agrarische familiebedrijven dreigen in snel tempo te verdwijnen. Ook met dat feit is indertijd kennelijk geen rekening gehouden.

Andere onvoorziene ontwikkelingen maken eveneens heroverweging van de Reconstructiewet noodzakelijk. Zo wordt inmiddels op het ministerie van LNV binnenskamers ernstig getwijfeld aan het Europese en mondiale concurrentievermogen op langere termijn van de Nederlandse intensieve varkenshouderij. Naar verwachting zal de Nederlandse varkensindustrie

binnen een periode van 10 jaar worden weggeconcentreerd door de bio-industrieën in Oost-Europa en het Verre Oosten. Daar bestaan immers geen ruimtegebrek en personeelsgebrek. Bovendien zijn de milieu-eisen er voorlopig veel minder streng. Zou de drastische inkomensdaling waarmee de varkenssector in 2008 te maken kreeg, een voorbode van die onhoudbare concurrentiepositie zijn?

Blijkens het meest recente branche-rapport van de Rabobank zullen er – als gevolg van de concurrentieverhoudingen op wereldschaal - in 2015 nog maar 1500 grootschalige intensieve varkenshouderijen in Nederland actief zijn. Mede daarom heeft de Rabobank, naar wij vernamen, besloten om de komende jaren een restrictief kredietbeleid te voeren ten aanzien van de intensieve veehouderij.

Tenslotte blijken de ontwerpers van de Reconstructiewet en de Reconstructieplannen een verkeerde inschatting van het Europese mededingingsrecht te hebben gemaakt. De provincie Noord-Brabant althans maakt zich door de hoge subsidies aan de grootschalige bio-industrie schuldig aan ongeoorloofde staatssteun, aldus een recente uitspraak van de Europese Mededingingsautoriteit.

En bij dit alles komt dan ook nog de kredietcrisis, die rijk en provincies dwingt tot heroverweging van de bestuurlijke prioriteiten. De provincie Noord-Brabant heeft laten weten de schaarser wordende middelen te gaan inzetten voor een toekomst-bestendige industriepolitiek en voor een werkgelegenheidspolitiek. Wat betekent dit voornemen voor de grootschalige bio-industrie? Toekomst-bestendig is deze industrie allerminst. En veel werkgelegenheid blijkt deze, naar volledige automatisering strevende, industrie evenmin te verschaffen.

Wordt het op grond van deze ingrijpend veranderde omstandigheden niet hoog tijd dat het provinciebestuur zich gaat afvragen wat eigenlijk de reële overlevingskansen zijn van de Nederlandse grootschalige bio-industrie? En of het nog maatschappelijk en economisch verantwoord is om ten behoeve van deze industrie honderden miljoenen overheidsgeld te investeren en grote delen van het Brabantse platteland te vernietigen?

5. Nieuwe wetenschappelijke inzichten in de gevolgen voor de volksgezondheid

Ook nieuwe wetenschappelijke inzichten in de risico's van de grootschalige bio-industrie voor de volksgezondheid, dwingen tot heroverweging van de Reconstructiewet.

Het levenslang opsluiten van dieren in megastallen, zonder bewegingsruimte, daglicht of frisse lucht maakt dieren vatbaar voor ziektes. Het is daarom niet verwonderlijk dat in de intensieve veehouderij het antibioticagebruik nog altijd toeneemt.¹⁰ De resistentie bij varkens en kippen tegen ziekteverwekkers is in de afgelopen jaren verhoogd. Daarbij komt dat tegen antibiotica resistente bacteriën zich langer kunnen handhaven naarmate een bedrijf groter is. Waar bedrijfsgrootte en veedichtheid toenemen, is tevens een toename te verwachten in het vóórkomen en verspreiden van infectieziektes die kunnen worden overgedragen van dieren op mensen, zoals influenza, salmonella, Q-koorts, MRSA en antibioticumresistentie (zogenaamde zoönosen).¹¹ Er is dus een aantoonbaar verband tussen bedrijfsgrootte en veedichtheid in een gebied enerzijds, en de insleep en de frequentie van zoönosen op een bedrijf anderzijds, zo stelt wetenschappelijk onderzoek¹². Om insleep van micro-organismen te minimaliseren zou een toename in de bedrijfsgrootte gepaard moeten gaan met voldoende afstand tussen bedrijven. Voor verspreiding van (dier)ziekten zullen de bedrijven minimaal 1 à 2 kilometer van elkaar verwijderd moeten zijn, zo stelt het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) in een vorig jaar verschenen studie.¹³ Uit de plannen die de provincie en gemeenten op stapel hebben staan, blijkt niet dat zij kennis hebben genomen van dit advies van het RIVM. De stallen worden gewoon

¹⁰ In de intensieve veehouderij wordt per jaar 500 ton antibiotica gebruikt, dat is tien keer zo veel als voor de mens in ons land. En dan hebben we het nog niet over de antibiotica in het varkensvlees in de schappen van de supermarkten. Deze overdosis aan antibiotica is zeer zorgelijk, omdat het kan leiden tot resistentie, zoals de MRSA afkomstig van varkens en kalveren heeft aangetoond. .

¹¹ Bij een grotere dichtheid van dieren in een stal neemt de kans op influenza toe. Bij varkens is dit het geval, maar zeker ook bij pluimvee. In 2000 waarschuwde de Wereldgezondheidsorganisatie voor het H5N1 virus en wees daarbij de intensieve veehouderij met haar veedichtheid als oorzaak aan.

¹² RIVM, 2008, *Volksgezondheidsaspecten van veehouderij-megabedrijven in Nederland. Zoönosen en antibioticumresistentie*, p.16.

¹³ a.w., p.16.

vlakbij elkaar gepland, in de kleine LOG's soms op minder dan 100 meter afstand van elkaar.

Dezelfde studie van het RIVM stelt eveneens dat een groter bedrijf, eenmaal geïnfecteerd, uiteraard de potentie heeft om meer micro-organismen te verspreiden dan een kleiner bedrijf, bijvoorbeeld via de lucht en via het uitrijden van mest. Geruststellend voegen de rapporteurs daaraan toe dat het aantal omwonenden echter zal afnemen omdat de ontwikkeling van een megabedrijf in een Landbouwontwikkelingsgebied alleen mogelijk is indien er in een extensiveringsgebied of verwevingsgebied een bedrijf verdwijnt.¹⁴ Maar deze optimistische constatering dat een megabedrijf alleen mogelijk is in een Landbouwontwikkelingsgebied gaat, zoals we hierboven vaststelden, in de praktijk niet op. Bovendien zijn de landbouwontwikkelingsgebieden niet bepaald onbewoonde gebieden, zoals de rapporteurs lijken aan te nemen. En als de infectieziekten slechts overslaan op een gering aantal mensen, is het blootstellen van deze kleine groep mensen hieraan dan geoorloofd? Maar wat is een gering aantal mensen? Stel dat er gemiddeld in een LOG honderd mensen wonen, dan gaat het in Noord-Brabant nog altijd om 5000 mensen.

Er zijn recentelijk meerdere studies gedaan naar de gezondheidseffecten van werknemers in de intensieve veehouderij. Onder deze werknemers worden veel luchtwegklachten gevonden, waaronder hoesten, slijm opgeven, kortademigheid en benauwdheid. Daarnaast heeft een deel van de werknemers andere klachten zoals rillingen, transpireren, koorts en gewrichtspijnen. (Worden overigens de werknemers in de megastallen op de hoogte gesteld van deze risico's voor hun gezondheid?) Als oorzaak van deze klachten komt uit literatuur de blootstelling aan endotoxinen (bestanddelen van bacteriën) naar voren. Deze kunnen met fijnstof via de lucht worden verspreid en ook buiten de stalomgeving terecht komen (bijvoorbeeld via het uitrijden van de mest).

Naar de effecten op de gezondheid van omwonenden van intensieve veehouderijen is nog weinig onderzoek gedaan. Wel blijkt uit beschikbaar

¹⁴ a.w., p.17.

onderzoek dat omwonenden vaak meer gezondheidsproblemen rapporteren dan vergelijkingsgroepen. Het gaat vooral om klachten van de luchtwegen en verminderde kwaliteit van leven. Ook weet men dat lichamelijke klachten en verstoring van activiteiten kunnen samenhangen met geurhinder.¹⁵ Duitse onderzoekers constateerden dat onder omwonenden de longfunctie was verlaagd.

Ook weten we dat het in ziekenhuizen steeds moeilijker en duurder wordt om wat betreft de MRSA-bacterie het 'search en destroy' beleid te handhaven. De haard van de besmetting (het bedrijf waar de besmette persoon woont of werkt) blijft immers gewoon bestaan. Bovendien weten we dat de maatschappelijke kosten die zoönosen met zich meebrengen steeds groter worden. Denk niet alleen aan het ziekteverzuim, maar ook aan de behandelkosten in het algemeen en die van mensen in quarantaine in het bijzonder; aan het extra personeel (analisten) dat moet worden ingezet; aan de extra laboratoriumonderzoeksmaterialen die moeten worden gemaakt, etc.

Inzicht in de verspreiding van stoffen vanuit de intensieve veehouderijen is volgens het RIVM nog niet voorhanden. Er zijn geen verspreidingsberekeningen en/of blootstellingsmetingen gedaan. De GGD'en van Brabant en Zeeland dringen daarom in een recent schrijven aan op het zo snel mogelijk starten met het verzamelen van dit soort gegevens.¹⁶

Ook wordt er de laatste maanden op provinciaal niveau aandacht gevraagd voor de gezondheidsrisico's. Verschillende moties werden ingediend. De Partij voor de Dieren vroeg in november 2008 om een gezondheidsonderzoek en om het handhaven van een veilige afstand van 1 à 2 kilometer tussen bedrijven. De SP vroeg in diezelfde vergadering om een

¹⁵ RIVM *Briefrapport 609300006*, p. 29.

¹⁶ Brief van de GGD'en Brabant en Zeeland aan de gemeente Boekel d.d. 18 november 2008. Zij schrijven op p. 3: "In hoeverre de uitstoot van de intensieve veehouderijbedrijven wel of niet leidt tot gezondheidsrisico's kan alleen onderzocht worden door meer blootstellingsgegevens te verzamelen. Het onderzoek zal zich daarbij moeten richten op het op verschillende plaatsen gedurende langere tijd meten van (fijn) stof in de lucht in de directe omgeving van intensieve veehouderijbedrijven en het bepalen van verschillende biologische componenten die aan deze stof kunnen vastzitten zoals microbiële componenten van MRSA. De metingen moeten zo worden opgezet dat ze voldoende informatie verschaffen over de specifieke blootstellingsrisico's voor omwonenden. Het doel van dit onderzoek is om de huidige situatie bij de bestaande bedrijven in kaart te brengen en de veranderingen de komende jaren in de intensieve veehouderij te kunnen volgen en daarover zonodig advies te geven, bijvoorbeeld aanscherping van maatregelen. Het is daarom van groot belang dat dit blootstellingsonderzoek zo snel mogelijk opgepakt wordt."

moratorium op de bouw van megastallen. CDA, VVD en PvdA volgden in december 2008 met de vraag om een gezondheidsonderzoek en ook de SP drong hierop aan. De vraag om verder onderzoek in te stellen naar de gezondheidsrisico's voor omwonenden wordt politiek dus breed gedragen. De vertragingstactiek die op dit moment plaatsvindt door eerst het RIVM en de GGD'en bestaand onderzoek te laten verzamelen en beoordelen, is struisvogelpolitiek. Het RIVM en de GGD'en hebben immers vorig jaar al een literatuurstudie uitgevoerd en geadviseerd dat er een groter onderzoek moet komen naar fijnstofconcentraties bij bestaande en nieuwe veehouderijen.¹⁷

Wij wijzen u tenslotte op het rapport dat in april 2008 werd uitgebracht door de prestigieuze PEW-Commission aan het Amerikaanse Congres.¹⁸ Op grond van decennia-lange ervaringen met de concentratie van intensieve bio-industrieën, concludeerde de PEW-commission dat zowel de megaschaal waarop deze industrieën opereren als de concentratie in één gebied een rechtstreekse bedreiging vormen voor mens, dier en natuur. Zij trekken dezelfde conclusies als RIVM en genoemde GGD'en en gaan zelfs een stap verder door dergelijke concentratiegebieden wegens hun grote risico's af te wijzen.

Gegeven het feit dat er binnen de medische wetenschap zoveel aanwijzingen zijn dat de bio-industrie schadelijke gevolgen heeft voor de volksgezondheid, achten wij het onverantwoord dat het provinciebestuur het huidige beleid voortzet. Indien het hierin volhardt zullen gedupeerde burgers het provinciebestuur rechtens voor de gevolgen aansprakelijk stellen.

6. Verzoek

Op grond van bovenstaande bezwaren tegen de schaalvergroting in de bio-industrie verzoeken wij u – mede met het oog op herstel van het vertrouwen van de Brabantse burgers in hun bestuurders - het volgende:

¹⁷ Overigens hebben de GGD Brabant, het RIVM en twee onderzoeksinstituten op het terrein van de gezondheidszorg eind februari een gezamenlijk onderzoeksvoorstel ingediend bij het Ministerie van Volksgezondheid.

¹⁸ Zie website van de PEW Commission.

1. Een einde te maken aan de eenzijdige economische ontwikkeling van het Brabantse platteland en de milieu- en natuurdoelen van de Reconstructie te realiseren.
2. Zelf bestuurlijke verantwoordelijkheid te nemen en deze niet af te schuiven naar de landelijke overheid, en zonder uitstel gehoor te geven aan het advies uit 2008 van het RIVM en de GGD'en Noord-Brabant en Zeeland om onderzoek in te stellen naar fijnstofconcentraties bij veehouderijen.
3. Zolang er geen wetenschappelijk onderzoek is gedaan dat uitsluitel geeft over de effecten op de gezondheid van omwonenden van intensieve veehouderijen, het voorzorgbeginsel te hanteren. Dit beginsel, dat op grond van het Europese Verdrag het milieurecht van de lidstaten domineert, houdt in dat overheid en bedrijven geen onomkeerbare beslissingen mogen nemen zolang er wetenschappelijke onzekerheid bestaat omtrent de risico's voor de volksgezondheid.¹⁹ In concreto betekent dit dat vooralsnog geen vergunningen meer worden verleend voor het vestigen van nieuwe, noch voor het uitbreiden van bestaande intensieve veehouderijen.
4. Het advies van het RIVM en de GGD'en Noord-Brabant en Zeeland op te volgen en bij provinciale verordening op grond van de Wro te bepalen dat er minimaal een afstand van 1,5 km wordt aangehouden tussen intensieve veehouderijen en dat gemengde intensieve veehouderijen niet worden toegestaan. Ook hier dient de overheid het voorzorgbeginsel te hanteren.
5. Vanwege de waarschijnlijkheid van schadelijke gezondheidseffecten bij schaalvergroting en hoge veedichtheid, bij provinciale verordening op grond van de Wro de maximale omvang van bouwblokken in landbouwontwikkelingsgebieden en verwevingsgebieden vast te stellen

1. ¹⁹ Het Europese Hof van Justitie eist dat niet alleen nationaal, maar ook internationaal onderzoek in de bepaling van de risico's wordt verdisconteerd.

op 1,5 ha. Dit bouwoppervlak (3 voetbalvelden) past in het Brabantse landschap en biedt voldoende ruimte voor gezinsbedrijven.

6. Bij provinciale verordening te bepalen dat intensieve veehouderij-bedrijven op nieuwe locaties alleen zijn toegestaan indien deze afkomstig zijn uit extensiveringsgebieden en hier scherp op toe te zien. Met andere woorden: handhaving van de regel “geen inplaatsing zonder uitplaatsing”.
7. Aan te dringen bij de wetgever op het terugdringen van het antibioticagebruik in de intensieve veehouderij. Het preventief toedienen van antibiotica dient te worden verboden, gelet op de gevaren die daaraan kleven voor de volksgezondheid en voedselveiligheid.
8. De wetgever te vragen zodanige eisen te stellen aan de huisvesting van dieren in de intensieve veehouderij dat hun bewegingsruimte wordt vergroot en natuurlijk gedrag mogelijk wordt. Hierdoor verbetert hun conditie en wordt preventief antibioticagebruik overbodig.
9. Uw rol als bevoegd gezag op grond van de Natuurbeschermingswet serieus te nemen en verleende milieuvergunningen (zowel nieuwe als revisievergunningen) standaard te toetsen aan de gevolgen voor het nabijgelegen habitat- of natuurbeschermingswetgebied, en bij normoverschrijdende depositie de vergunning niet te verlenen.
10. Te voorkomen dat in de al zwaar met ammoniak belaste regio's het aantal dieren verder toeneemt. Emissie-arme stalsystemen dienen voor reductie van uitstoot te worden aangewend en niet om meer dieren te gaan houden.
11. Een duurzame, grondgebonden en diervriendelijke landbouw na te streven die past in het Brabantse landschap.

FACTSHEET INTENSIEVE VEEHOUDERIJ 2009

Burgerinitiatief "MEGASTALLEN-NEE"

Verantwoording

Op 13 maart 2009 zijn wij officieel gestart met het werven van handtekeningen voor het provinciale burgerinitiatief tegen de negatieve gevolgen van schaalvergroting in de intensieve veehouderij. Dit initiatief wordt op 10 juli 2009 aangeboden aan de Commissaris van de Koningin van de provincie Noord-Brabant.

Naast de politieke behandeling van 11 punten die wij in het burgerinitiatief hebben opgenomen is voor ons ook de voorlichting aan burgers een belangrijk doel. Hierbij stuiten wij keer op keer op een grote kennisachterstand van burgers, maar ook van politici, bestuurders en andere betrokkenen. Het was ook voor ons een enorme kluit om grip op de materie te krijgen. Daarom hebben wij getracht om de belangrijkste aspecten van de (Brabantse) intensieve veehouderij voor iedereen op een rijtje te zetten. We hebben dit met de grootst mogelijke zorg gedaan. Om de informatie controleerbaar te maken hebben wij de bronnen vermeld. We zijn zo beknopt mogelijk gebleven, het is informatie op hoofdlijnen. Natuurlijk kunnen we niet garanderen dat we volledig zijn geweest, wij zijn uiteindelijk maar "gewone burgers". Voor achtergrondinformatie verwijzen wij u naar de gehanteerde bronnen en overige literatuur.

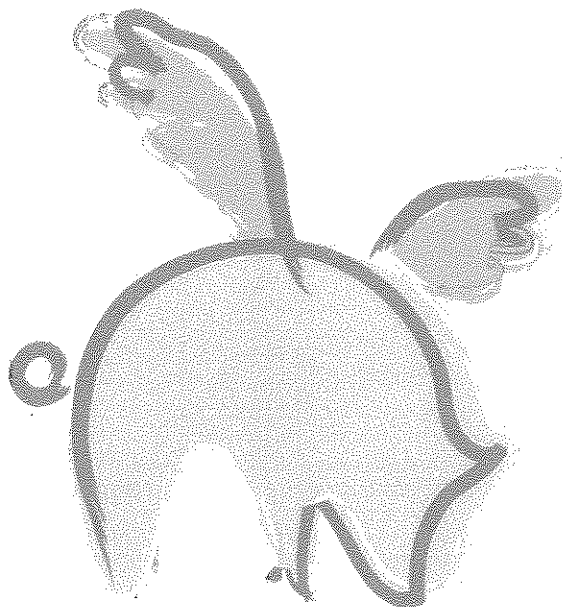
Wij hopen dat dit document zal bijdragen aan een open discussie op basis van feiten. Voor op- of aanmerkingen houden wij ons aanbevolen.

Noord-Brabant, 10 juli 2009

Jeanne Stoks en Sonja Borsboom
initiatiefnemers burgerinitiatief tegen de negatieve gevolgen van schaalvergroting in de bio-industrie.

Inhoud:

1	Gezondheidsrisico's	2
2	Grootte van megastallen en megabedrijven.....	2
3	Aantal varkens en kippen in Brabant	3
4	Productie intensieve veehouderij en export :	3
5	Milieugevolgen intensieve veehouderij	4
6	Luchtwassers.....	4
7	Landschap en infrastructuur	5
8	Dierenwelzijn	5
9	Burger en consument.....	6

1 Gezondheidsrisico's

Kenmerk intensieve veehouderij: veel dieren bij elkaar, onnatuurlijke omstandigheden => groot risico op ontstaan, mutatie en verspreiding ziekteverwekkers. Toename aantal dieren = toename risico's.

Zoönosen:¹

Infectieziekten veroorzaakt door micro-organismen die kunnen overgaan van dieren op mensen (werknemers, omwonenden en consumenten) via diercontact, lucht, mest en voedingsmiddelen van dierlijke oorsprong. Micro-organismen zijn virussen, bacteriën, parasieten.

Voorbeelden:

virussen: influenza (vogelgriep, varkensgriep)

bacteriën: salmonella, Q-koorts

Dier op mens verspreiding mogelijk. Ontstaan van mutaties mogelijk. Actueel: varkensgriep.

Antibioticumresistentie

Zeer hoog en stijgend antibioticagebruik. Ontstaan van specifieke antibioticaresistentie en multiresistentie.² Multiresistenties komen algemeen voor in vleeskalveren, vleesvarkens en vleeskuikens.

MRSA (ziekenhuisbacterie, antibiotica-resistent)²

In 2004 ontdekking nieuwe "stam": het NT-MRSA. Deze is afkomstig uit de intensieve veehouderij. In 2007 was 30% van de gerapporteerde MRSA gevallen veegerelateerd (vgl. 5% in 2006). Bijna 60% van de varkensbedrijven is besmet en 88% van de kalverbedrijven. NT-MRSA wordt ook bij patiënten gevonden die geen nauw contact met varkens en vleeskalveren hadden. Overdracht naar de mens veelal via direct contact. Mens op mens verspreiding is mogelijk. MRSA bestrijding in ziekenhuizen is onder druk komen staan. De kosten stijgen, quarantainecapaciteit wordt te klein.

ESBL-producerende organismen³

ESBL's zijn een vorm van antibiotica-resistentie. Komt veel voor bij vleeskuikens. Waarschijnlijk speelt de voedselketen een rol in de verspreiding.

Fijnstof

De landbouw is landelijk verantwoordelijk voor 25% van de uitstoot van fijnstof⁴. Fijn stof is vooral afkomstig uit de intensieve veehouderij. Ook ammoniakemissie draagt bij aan vorming van fijnstof deeltjes (aerosolen). Er zijn weinig metingen gedaan naar de concentratie en samenstelling van fijn stof in de directe leefomgeving van intensieve veehouderijen. Epidemiologisch onderzoek⁵ heeft aangetoond dat blootstelling aan de hoeveelheid fijn stof (PM10-deeltjes) in de buitenlucht samenhangt met een breed scala aan gezondheidseffecten zoals (meer ziekenhuisopnamen voor) luchtwegklachten en vervroegde sterfte. Fijnstof is/kan ook drager zijn van ziekteverwekkers. Daarom is het onderzoek naar uitstoot en verspreiding van groot belang.

Endotoxinen

Endotoxinen zijn bestanddelen van de celwand van bacteriën en kunnen ziekten verwekken. Ze komen voor als bestanddeel van fijnstof in de buitenlucht en in woningen. Ze worden vooral in hoge concentraties gevonden in de veehouderijen zelf en bij veevoerproductie.

2 Grootte van megastallen en megabedrijven

Dikwijls uitgedrukt in NGE = Nederlandse Grootte Eenheid

Gegeven: 1 fte = +/- 70 NGE

¹ Informatieblad Intensieve veehouderij en gezondheid, GGD, januari 2009 en

² Surveillance van MRSA in Nederland gedurende 2007: stijgende tren van aan vee gerelateerde MRSA, Infectieziektenbulletin, RIVM, mei 2009

³ MARAN-2007 - Monitoring of Antimicrobial Resistance and Antibiotic Usage in Animals in The Netherlands In 2006/2007, CVI, Lelystad

⁴ Emissieregistratie 2007, CBS/MNC/mei09

⁵ Brunekreef B, Holgate ST, 2002. Air pollution and health. *The Lancet* 360:1233-1242

Let goed op de gebruikte begrippen. Wageningen ⁶ maakt onderscheid tussen megastallen en megabedrijven.

Megabedrijven: aantal dieren van één diersoort van één bedrijf. De dieren kunnen dan op verschillende locaties gehuisvest zijn. De stallen op de diverse locaties kunnen beperkt van omvang zijn.

Megastallen: één diersoort op één locatie

	Megastal	Megabedrijf
Aantal NGE	> 300 NGE	> 500 NGE
Aantal fte	4,3	7,1
Oppervlakte bouwblok	1 à 1,5 ha	?
Vleeskalveren	2.500	4.200
Vleesvarkens	7.500	12.500
Fokvarkens	1.200	2.000
Gesloten varkensbedrijf	3.800 vleesvarkens + 600 fokvarkens	
Vleeskuikens	220.000	367.000
Leghennen	120.000	200.000

3 Aantal varkens en kippen in Brabant

Onderstaand een overzicht van het aantal varkens en kippen in Brabant. Bron: CBS- landbouwtelling. Aantal dieren x 1.000:

Aantal dieren x 1.000	2000	2003	2006	2007	2008	Vershil (%) 2007 tov 2008
Totaal varkens	5.715	4.787	4.969	5.127	5.335	+ 4,0
Waarvan:						
- fokzeugen	687	547	546	560	545	- 2,7
-biggen	2.283	1.979	2.056	2.158	2.255	+ 4,5
-vleesvarkens	2.745	2.261	2.367	2.409	2.535	+ 5,2
Totaal kippen	29.114	22.894	25.636	25.623	25.279	- 1,3
Waarvan:						
-vleeskuikens	15.644	12.589	13.844	13.733	12.942	- 5,7
-leghebben	10.415	7.879	8.905	8.973	9.239	+ 3,0
-ouderdieren van vleesrassen	3.055	2.476	2.567	2.604	2.824	+ 8,4
Aantal bedrijven	3.131	2.256	2.196	2.158	2.074	-3,9

Daling 2000-2003 i.v.m. opkoopregeling

4 Productie intensieve veehouderij en export :

(heel Nederland)

	varkens	pluimvee
Zelfvoorzieningsgraad NL *	251 %	188 %
Export als % van totale productie	60%	47%
Slachtingen	14.357.785 stuks	1.000.500 ton
Export levend (verminderd met import)	7.810.083 stuks	-59.705 ton

1 ton = 1.000 kg.

⁶ Animal Science Group Wageningen UR, Rapport nr. 105, State of the art megabedrijven intensieve veehouderij, februari 2008

* :Zelfvoorzieningsgraad: een begrip dat aangeeft hoeveel een land van een bepaald product zelf voortbrengt. Bij 100% is er precies genoeg voor de eigen bevolking

Bron: Productschappen voor vee, vlees en eieren. Cijfers 2008 voorlopig

5 Milieugevolgen intensieve veehouderij⁷

Emissie van	Afkomstig van	Schadelijk voor					
		bodem	water	lucht	Bio-diversiteit	Gezondheid	Klimaatverandering
Ammoniak (stikstof, verzurend, vermestend)	Mest en urine	x	x	x	x	x	x
Fosfaat (verzurend, vermestend)	Mest en urine	x	x		x		
Fijn stof	Stalstof, verkeer			x	x	x	x
Stank	Mest, stallucht				x	x	
Methaan (gasvormig)	Mest						x
CO ₂	Ademhaling dieren en energie uit fossiele brandstoffen						x

Energieverbruik (fossiele brandstoffen).

Energieverbruik voor o.a. transport, verwarming, ventilatie. Hoge CO₂-uitstoot

Onduurzame grondstofkringlopen

Import voer, export vee en vlees, achterblijven met mest en uitstoot stoffen

Verzurende depositie (ammoniak):

Regionaal komen grote verschillen voor in de depositie van verzurende stoffen. Vooral in gebieden met intensieve veehouderij, zoals de Peel en de Gelderse Vallei, kunnen deposities voorkomen van meer dan 5.000 mol per hectare (norm 2010: 1.650 mol/ha⁸). Deze hoge depositie wordt vooral veroorzaakt door de bijdrage van de hoge ammoniakuitstoot (NH₃) ter plaatse.

6 Luchtwassers

Luchtwassers zijn technieken die worden ingezet om de emissies van ammoniak, stank en fijn stof te verminderen. Het zijn zgn. "end-of-pipe" technieken. De technische specificaties vermelden hoge reducties, één en ander afhankelijk van het gebruikte soort luchtwasser:

Uitgestoten stof:	reductie % volgens fabrikant	Bewezen in de praktijk
Ammoniak	70-95	?; geen betrouwbare metingen
Geur	30-55	?; geen betrouwbare metingen
Stof	90	?; geen betrouwbare metingen
fijnstof	30	?; geen betrouwbare metingen

Van de praktijkonderzoeken zijn geen betrouwbare gegevens voorhanden. Voor de pluimveehouderij zijn er nog geen toepasbare technieken met prestaties die voldoen aan de normen. In de varkenshouderij worden met name bij de reductie van geur, stof en fijnstof grote vraagtekens gezet. Wetenschappelijke onderbouwing van de effectiviteit in de praktijk zijn niet aanwezig. Een onderzoek naar zgn. gecombineerde luchtwassersystemen⁹ dat eind 2008 gereed zou zijn is in verband met onvoldoende resultaten opnieuw gestart. Minister Cramer schrijft daarover in haar brief van 10 juni

⁷ Milieu- en natuurcompendium, geraadpleegd juni 2009

⁸ Milieubalans 2008, Planbureau voor de Leefomgeving

⁹ <http://www.senternovem.nl/pgl/onderzoek/index.asp>

2009: De wens om deze luchtwassers (gecombineerde luchtwassers) op korte termijn in Nederland toepasbaar te maken, is niet uitgekomen. Goede metingen kunnen alleen worden uitgevoerd aan een stabiel werkende luchtwasser. Dat konden de fabrikanten niet bieden¹⁰.

Nadelen luchtwassers:

- Kostprijsverhogend en milieubelastend in verband met:
 - Hoog verbruik energie
 - Hoog verbruik water
 - Hoge investeringen voor de ondernemer (maar met subsidies op kosten van de gemeenschap)
- Kwetsbaar voor storingen en uitval, vervuiling, tegenvallende reductie
- Controle en handhaving dient zeer strikt te geschieden; gemeenten hebben hier geen capaciteit voor (zowel kwantitatief als kwalitatief)
- Afval van (chemische) luchtwassers bevat nog steeds mineralen. Deze worden geclassificeerd als kunstmest.
- Het mestprobleem wordt niet opgelost
- Stimuleert uitbreiding aantal dieren bij gelijkblijvende emissies

7 Landschap en infrastructuur

Vestiging van megastallen vindt plaats binnen verwevingsgebieden (uitgroei bestaande bedrijven) en landbouwontwikkelingsgebieden. Voor veel gebieden zijn de verplichte beeldkwaliteit- en ontwikkelingsplannen nog niet gemaakt. Landschappelijke inpassing van megastallen is een illusie. In tegenspraak met de Reconstructiewet worden locaties in de directe nabijheid van burgers en natuur gebruikt. Lokaal zal de verkeersdruk fors toenemen. De aanwezige infrastructuur is hier in veel gevallen volstrekt niet op berekend. Prof. Mr. D.W. Bruil¹¹ schrijft hierover in de slotbeschouwing van een artikel over dit onderwerp: "Qua ruimtelijk fenomeen zijn de grote agrocomplexen echter veel meer met industriecomplexen te vergelijken dan met een (traditioneel) landbouwbedrijf. Het is dan ook twijfelachtig of deze complexen wel in het buitengebied thuishoren."

8 Dierenwelzijn

In Nederland is de inzet rond dierenwelzijn in 2007 geactualiseerd in de Nota Dieren- welzijn (LNV, 2007). Deze nota ademt dezelfde geest als het Europese Actieplan en op diverse plaatsen wordt het actieplan aangehaald of zelfs letterlijk vertaald. Uit een overzicht van minimumstandaarden ten aanzien van het welzijn van varkens, kippen en vleeskalveren in Europese landen, blijkt dat Noorwegen en Zweden op het gebied van dierenwelzijn koplopers in Europa zijn en Nederland een middenmoter is

Enkele minimumstandaarden voor dierenwelzijn in Europese landen ¹²							
	EU	Noorwegen	Zweden	Frankrijk	Nederland	Engeland	Italië
Minimum oppervlakte mestvarkens (m ² /dier)							
< 10 kg	0,15	0,15	n.b.	0,15	0,15	0,15	0,15
10-20 kg	0,20	0,20	0,25-0,32	0,20	0,20	0,20	0,20
20-30 kg	0,30	0,35	0,32-0,40	0,30	0,30	0,30	0,30
30-50 kg	0,40	0,50	0,40-0,55	0,40	0,50	0,40	0,40
50-85 kg	0,55	0,65	0,55-0,82	0,55	0,65	0,55	0,55
85-110 kg	0,65	0,80	0,82-1,02	0,65	0,80	0,65	0,65
> 110 kg	1,00	1,00	1,02-1,75	1,00	1,00	1,00	1,00
Stro mest- varkens verplicht	nee	Ja	ja	nee	nee	ja	Nee

¹⁰ Brief d.d. 10 juni 2009 van Minister Cramer, VROM, aan de Tweede Kamer

¹¹ Megastallen in het buitengebied Prof. mr. D.W. Bruil, Instituut voor Agrarisch Recht, november 2007

¹² Landbouw Economisch Bericht 2008, LEI Wageningen

Onverdoofde castratie biggen toegestaan	ja	Nee	ja	ja	ja	ja	Ja
Staartknippen biggen toegestaan	ja	nee	nee	ja	ja	ja	ja
Minimum oppervlakte kippen (cm²/dier)							
Minimum opp. kippen (cm ² /dier) in verrijkte kooien	750	850	750	750	750	750	750
Minimum opp. kippen (cm ² /dier) in conventionele kooien	550	700	verboden	550	550	550	550
Snavelkappen toegestaan	ja	nee	nee	ja	ja	ja	Ja
Daglicht verplicht	nee	nee	ja	nee	nee	nee	Nee
Minimum oppervlakte vleeskalveren (m²/dier)							
< 150 kg	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5
150 – 220 kg	1,7	1,8	1,8	1,7	1,7	2,0	1,7
> 220 kg	1,8	2,0	1,8	1,8	1,8	3,00	1,8

Diervriendelijke stallen hebben een hogere emissie ammoniak, geur en fijnstof. Omschakeling is alleen mogelijk als het aantal dieren wordt verminderd.

9 Burger en consument

Uit het onderzoek van :

Marloes van Schaik, Percepties van schaalvergroting in de intensieve veehouderij, afstudeerverslag in opdracht van Provincie Noord-Brabant. Juli 2008

- De huidige ontwikkeling in de varkens- en pluimveehouderij is schaalvergroting. Hiermee staan de percepties van burgers haaks op de ontwikkelingen in de intensieve veehouderijsector; er is sprake van een spagaat.
- Het draagvlak onder burgers voor schaalvergroting in de intensieve veehouderij is gering. Naar verwachting zal het draagvlak in de toekomst verder afnemen.
- De grootschaligheid brengt het moderne beeld van de intensieve veehouderij verder af van het idyllische beeld dat burgers hebben.
- Onder omwonenden van de LOG's is geen sprake van het Not In My BackYard-verschijnsel, maar van het Not In Any BackYard-verschijnsel. Daarnaast blijkt dat niet de woonomgeving in afstand van het LOG, maar de binding met het boerenleven bepalend is voor de mening over schaalvergroting. Dit betekent dat er zowel in de stad, in een dorpskern als op het platteland weerstand is tegen schaalvergroting, en niet alleen het Not In Any BackYard-verschijnsel een rol speelt.
- De meeste, door de burger genoemde milieuproblemen in de landbouw hebben te maken met de uitstoot van stoffen ten gevolge van de productie van mest.
- Burgers vinden het belangrijk om de natuur te beschermen.
- Burgers vinden dat dieren buiten horen te lopen, bewegingsvrijheid hebben en natuurlijk gedrag kunnen vertonen
- Burgers vertrouwen er op dat de overheid wel toeziet op uitwassen, naleving van wet- en regelgeving, behoud van landschap e.d.